

Gruijters 2011

Andrea Bloem

Het Landje van Gruijters, Nova Zembla en het Fort Benoorden Spaarndam wordt sinds 2003 regelmatig op alle voorkomende vogels geteld. In eerste instantie alleen Gruijters om een beeld te krijgen van de resultaten van de inrichtingsmaatregelen op het boezemlandje. Later zijn de graslanden en sloten van Nova Zembla en de gracht en het buitenfort van Fort Benoorden Spaarndam toegevoegd. Met uitzondering van de maanden juni – september, wordt er wekelijks geteld. Sinds 2010 wordt er ook in de zomermaanden, eens per 2 weken, doorgeteld.

In dit artikel wil ik een indruk geven van de waarnemingen van januari tot en met mei 2011. Het verloop van de waterstand op het Landje wordt in beeld gebracht en vergeleken met het verloop van het aantal soorten en individuen.

Na een uitbundig 's zomers en zeer droog voorjaar (het droogste en zonnigste voorjaar in honderd jaar), is het nu al bijna echt zomer. Overal wordt (nog/weer) gebroed en lopen pullen.

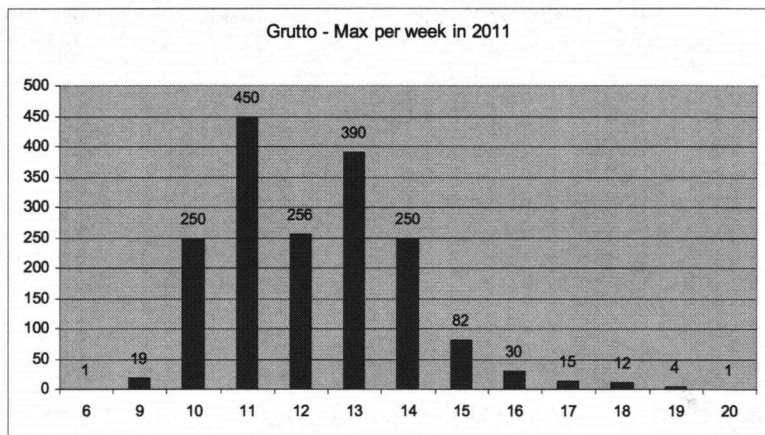

Grutto's op het landje van Gruijters. Foto Mark Hessels

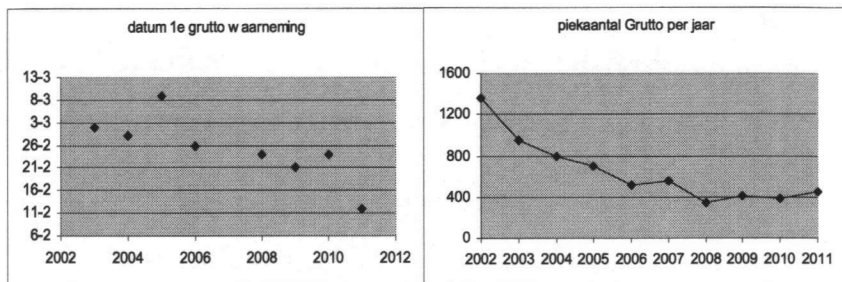
Grutto's

Eerst even een overzicht van de aantallen Grutto's op Gruijters, overigens zonder onderscheid te maken in de IJlandse en Hollandse ondersoort, omdat het verschil niet voor iedereen evident is.

De onderstaande grafiek laat de maximum aantallen die per week gezien zijn in de periode 12 februari tot en met 20 mei 2011. De negentig waarnemingen die hiervoor gebruikt zijn, komen niet alleen van de wekelijkse tellingen, maar ook van alle waarnemingen die ingevoerd zijn op Waarneming.nl en de berichtjes die via de VZK verstuurd zijn. Per week is het maximum aantal, dat die week geteld is, getoond omdat er anders te veel ruis is van waarnemingen in de vroege ochtend, wanneer er vaak veel minder vogels zijn.

Het is natuurlijk leuk deze waarnemingen te vergelijken met die van andere jaren. De linker grafiek hieronder geeft de datum van de eerste gruttowaarneming per jaar. Het is wel duidelijk dat de eerste Grutto steeds vroeger gezien wordt. Dit jaar was het overigens zo dat de eerste op 12 februari gezien werd en de tweede pas op 4 maart. Dit grote verschil is deels te verklaren door de nachtvorst die na 12 februari het water in de Gruijters deed bevriezen en deels door de tegenwind die de Grutto's ondervonden op hun terugreis naar Nederland.

Maar ja, alles hangt natuurlijk ook af van de toevallige samenloop van vogel en waarnemer.

De rechtse grafiek laat het maximum aantal Grutto's per jaar zien. Het is duidelijk dat de aantallen al jaren afnemen. Maar ook dat de maxima sinds 2008 ongeveer stabiel zijn en zelfs een beetje oplopen. Uit ringaflezingen en uit de rui naar broedkleed van de IJslandse Grutto's vooral eind maart, weten we dat het aandeel IJslanders jaarlijks groter lijkt te worden. Daardoor zijn de getelde aantallen stabiel, maar in werkelijkheid neemt het aantal potentiële broedvogels waarschijnlijk snel af. De grootste groepen worden meestal rond 20 maart gezien; dit varieert tussen half en eind maart.

Overigens is het nog afwachten of het een goed broedseizoen voor de Grutto wordt. Het weer is al sinds maart veel te droog en mooi. De bovengrond van de weilanden is daardoor helemaal uitgedroogd. De pieren die de volwassen vogels eten, hebben zich op onbereikbare diepten teruggetrokken. Het droge, warme weer voorkomt wel dat de pullen al te veel kou lijden, maar of het ook voor genoeg voedzame insecten zorgt?

25 mei, direct na het vullen

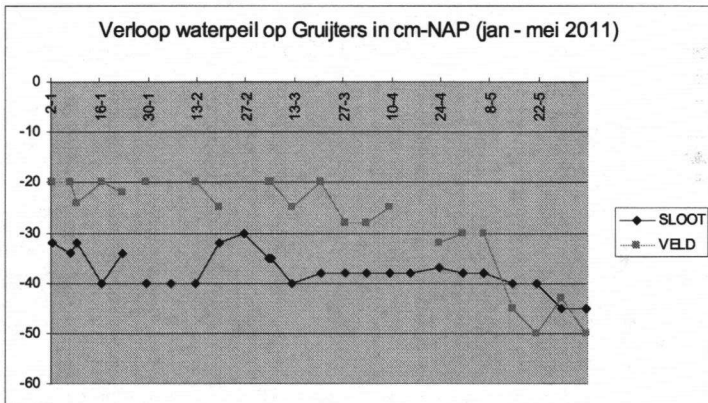
5 juni

Overige steltlopers

De waterstand op het Landje leek zich - in eerste instantie - vrij gunstig te ontwikkelen. Sinds half maart zakte het water langzaam uit en kwamen slikkige randjes bloot. Het gras bleef lekker kort, ook omdat er vanaf ongeveer begin maart een tiental schapen rond liep. Vogels die van dit soort korte vegetatie randjes en modderstukjes houden als Bontbekplevier (maximaal geteld aantal 8¹) en Kleine plevier (7²), respectievelijk Tureluur (24³) en Watersnip (10⁴) komen hierop af. Het ondiepe water trok onder andere Groenpootruiter (30⁵), Bosruiter (19⁴), Kemphaan (11⁶), Kluut (15²), Oeverloper (5²) en Witgatje (20²).

De droogte bleef en vanaf begin mei is het Landje van Gruijters bijna helemaal drooggevalen; alleen in de diepste greppels staat nog wat water. In de ringsloot staat ook nog wat, maar de bodem is in zicht. Bovendien is de sloot aan de zuidkant helemaal volgelopen met bagger. Hier is geen sloot(rand) meer te zien. De slikken zijn veranderd in korsten. De paar regenbuien die tussendoor zijn gevallen zijn onvoldoende om het water aan te vullen tot een voor vogels interessant niveau.

Na intensief overleg met het Recreatieschap is uiteindelijk besloten wat water in te laten. Op 24 en 25 mei heeft het schuifje open gestaan en kon water vanuit het Zijkanaal naar binnen stromen. Het waterniveau

¹ Ruud Rotscheid

² Nico Rensen en Andrea Bloem

³ Ben Dieben en Linda van de Paveld

⁴ Han Buckx

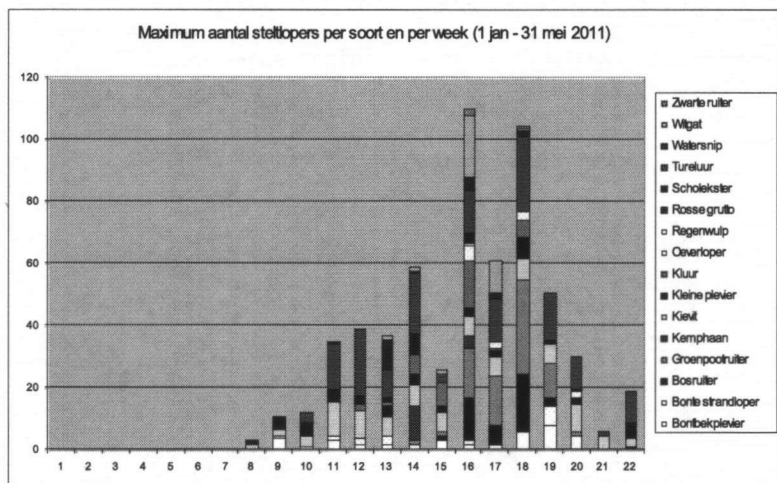
⁵ Ruud Bakker

⁶ Andrea Bloem

is in 30 uur zo'n 8 cm gestegen; zo stond er in ieder geval in de sloten weer een laagje water. Helaas is de verdamping zo groot dat het er binnen paar dagen weer net zo droog, zo niet droger, uitzag als vóór 24 mei.

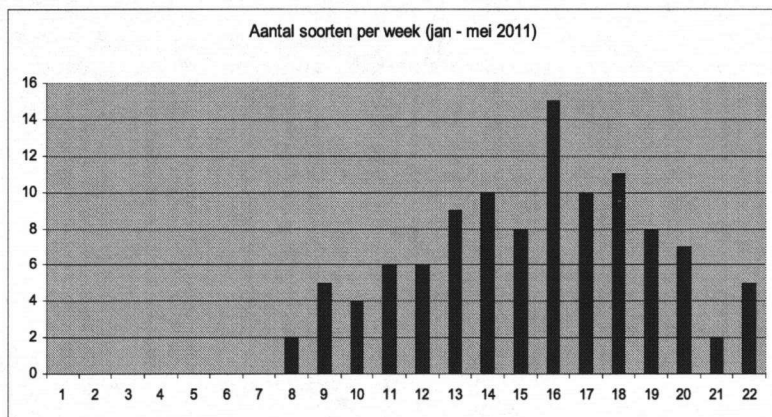
Om in beeld te brengen of er een relatie is tussen het uitdrogen van het Landje en de aantallen vogels, zijn drie grafieken gemaakt. De afbeelding hierboven laat de verandering van de waterstanden in de ringsloot en in een hoofdgriepel op het Landje zien. Helaas staat de peilstok in de griepel scheef, waardoor deze soms moeilijk af te lezen is en het niveau niet 1 op 1 overeenkomt met dat van de sloot.

Beide onderstaande grafieken geven de ontwikkelingen van alléén steltlopers weer, aangezien dit een belangrijke doelgroep is van het Landje en de aan- (of af-)wezigheid van deze groep, behalve door het seizoen, sterk gestuurd wordt door het beschikbaar zijn van natte slikken en ondiep water. Grutto's zijn uit de grafiek weg gelaten, omdat ze vanwege de relatief grote aantallen en een ander seizoensverloop het beeld te veel zouden vertekenen.

Voor de eerste grafiek is per week gekeken welke soorten gezien zijn en wat het maximum waargenomen aantal was. De onderste grafiek laat het verloop van het totaal aantal soorten zien dat elke week gezien is.

Wat duidelijk opvalt is dat de tweede helft van april en de eerste week van mei grote aantallen steltlopers het Landje aandoen. Het water is

dan al flink gezakt, zodat er forse oppervlakten slikken en veel ondiep water aanwezig is. Tijdens de tellingen van 15 en 23 april valt op dat het schotje omhoog staat en er boezemwater het landje in loopt. Het gebied is een waar eldorado waar behalve veel watervogels, een groot aantal vogelaars, fotografen en andere natuurliefhebbers op af komt.

Vanaf de eerste week van mei nemen vooral de aantallen en minder het aantal soorten steltlopers sterk af. Dit valt samen met een snelle uitdroging van het Landje in deze week. Alleen in de diepste greppels blijft nog water over. De slikken drogen helemaal uit en worden voor de meeste vogels ongeschikt om te foerageren. Het weekend nadat er water is ingelaten – 28 mei – wordt het absolute minimum aan steltlopers geteld: 1 Tureluur en 5 Kieviten. Sindsdien lijken de aantallen iets aan te trekken, maar het afwachten of dit zich door zet.

Het is natuurlijk niet 100% zeker dat de sterke afname in aantallen steltlopers alleen veroorzaakt wordt door de droogte op Gruijters. Het is een natuurlijk gegeven dat de meeste waargenomen soorten niet blijven, maar op doortocht zijn naar de broedgebieden. Zou het gebiedje nat zijn gebleven, kon het mogelijk wel veel aantrekkingskracht uitoefenen op onder andere al die steltlopers, zoals Grutto en Tureluur, die eind mei, begin juni klaar zijn met broeden of waarvan het nest mislukt is.

Het is belangrijk dat het gebied voor een groot deel indroogt om begrazing mogelijk te maken. Schapen en koeien zorgen ervoor dat de vegetatie kort blijft en het gebied niet te veel verruigt. Als de bodem langzaam indroogt, ontkiemt bovendien het zeldzame goudknopje en legt het gebied onder een gele deken van bloemetjes.

Te ver indrogen, waarbij zelfs de sloten nog maar nauwelijks water voeren, is echter slecht voor het leven in de sloten en greppels. De geringe

hoeveelheid water in combinatie met het mooie weer zorgt voor sterk schommelende temperaturen en zuurstofgehalte, al met al een ongunstig milieu voor vissen, waterplanten en ander watergedierte. Massale vissterfte kan het gevolg zijn.

Bij de inrichting van het Landje in 2003 zijn een schuifje aangebracht, zodat water in en uit gelaten kan worden, en twee peilstokken om het verloop van de waterstand te volgen. Vergelijking van de waterstanden met de aantallen en soorten vogels zou een beeld moeten geven van het optimale waterpeil door het jaar heen voor de diverse soorten watervogels. Streven is dan ook de komende tijd alle beschikbare gegevens verder uit te werken in een rapport.

Sinds het groot onderhoud van de greppels midden 2008 staat de peilstok in de greppel op het land helaas scheef. Om het verloop van de waterstand desondanks blijvend in beeld te brengen, zou ik iedereen willen vragen toch de peilstok op het Landje af te lezen, zo scheef als hij staat. Als we allemaal de peilstok op dezelfde wijze aflezen geeft het ook een goed beeld.

En hoe staat het met Nova Zembla en Fort Benoorden Spaarndam?

Begin maart is het water afgevoerd dat elke winter Nova Zembla in een ijsbaan verandert. Aangezien het daarna nauwelijks geregend heeft, staat het gebied sindsdien droog. Behalve een enkele Lepelaar, Groenpootruiter en Grutto, is er weinig bijzonders te zien.

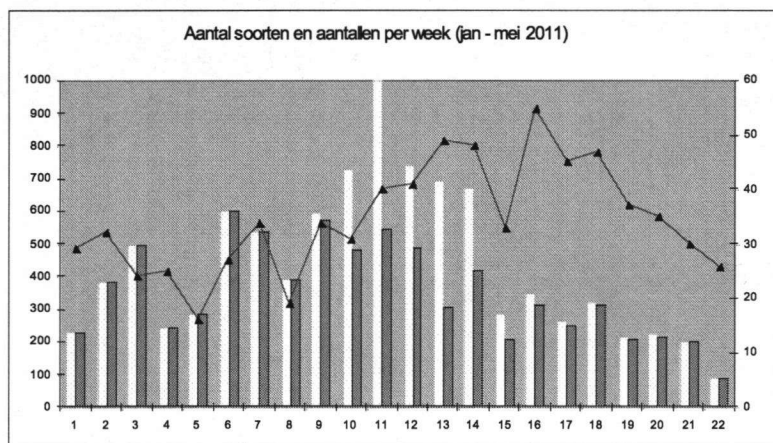
De fortgracht van het Fort Benoorden Spaarndam heeft minder te leiden van de droogte. In de winter zitten er vooral overwinterende eenden (Smient, Krakeend, Kuifeend en Tafeleend), en een enkel Dodaarsje. Er broedt onder andere Knobbelzwaan, Meerkoet en Fuut. Verder een legerdje soepganzen op het grasland van het buitenfort. Aan de achterzijde van het fort broedt sinds jaren een paartje IJsvogels. Ook dit jaar zijn ze weer gesignaleerd. Vanuit het bos wordt regelmatig de Groene Specht gehoord, maar de Boomvalk is nog niet gezien. Eind april is diverse keren een Bruine Kiekendief waargenomen, maar dat was waarschijnlijk geen blijvertje.

Wat is er verder gezien voor bijzonders?

Erg leuk vond ik, persoonlijk, de waarneming van een foeragerende Kleine Zilverreiger door Ben van der Kruis op 3 april. Nooit eerder op het Landje van Gruijters gezien.

Blauwborst is gezien op 27 maart en 2 april, door Marijke, Nico en Coen. De elf Kemphanen op 9 april stonden op een kluitje in een groepje Grutto's. Er stonden helaas geen hanen bij in broedkleed.

Een alleenstaande Rosse Grutto werd gezien op 5 en 6 maart (Mieke, Andrea). Twee keer kwam een lepelaar foerageren; op 12 februari (Selma en Emmy) en 15 april (Jan).

Verloop van alle soorten gezien op het Landje van Gruijters per week. In totaal gaat het om ruim 1.100 waarnemingen, waarvan 70% gezien is tijdens de wekelijkse telrondes en de rest gemeld is via Waarneming.nl. De lijn (rechter-as) toont het aantal soorten met een duidelijke piek in april (week 13-16). De staven (linker-as) geven het verloop van de maxima van alle soorten (donker - incl. Grutto; licht - excl. Grutto). De grootste aantallen vogels worden in februari en maart gezien.

Erg leuk was ook het vrouwtje Nonnetje - op Gruijters! - op 19 februari (Marijke, Evert, Andrea); op 26 februari (Ben en Jan) was zij er nog steeds.

Er zijn nog wat geringde vogels gezien: Marijke Bom meldde een IJslandse Grutto die als volwassen man in november 2008 geringd is in de Tagus monding, Portugal en sindsdien voor de tweede keer teruggemeld is in Nederland.

Verder Kleine Karekiet, Rietgors, Rietzanger en een paartje Zwarte Zwanen.

Mijn verontschuldigingen voor alle andere interessante waarnemingen die niet zijn genoemd.

Dit was het voor nu. Rest mij nog iedereen hartelijk te bedanken zoveel waarnemingen door te geven, vooral de vaste tellers die, omdat ze nu eenmaal ingeroosterd zijn, weer en wind trotseren. Ik wens iedereen heel veel telplezier voor de komende tijd (of een goede vakantie); is het niet voor de grote aantallen, dan wel voor de bijzondere en leuke soorten.